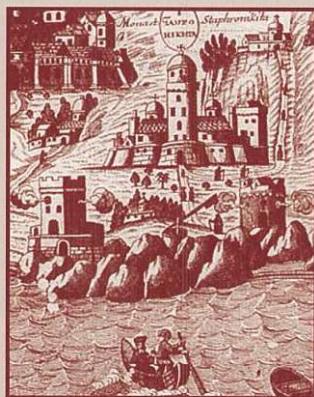

ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Bρίσκεται στη ΒΑ ακτή, στο μέσο της απόστασης των πιο απομακρυσμένων Μοναστηριών: Μ. Λαύρας και Εσφιγμένου. Αν και «συμικρή των πάντων ούσα» και πολλές φορές «ουκ ευμορούσα», στέκει στην άκρη του βράχου ένα ευμετρο και κομψό αρχιτεκτόνημα. Κάστρο περίφανο και συνάμα καταδεκτικό. Όλες οι ανάγκες έπρεπε να εξοικονομηθούν στον στενό και περίκλειστο χώρο. Εν τούτοις, δεν νοιώθει κανές το αίσθημα της στενοχωρίας, γιατί το Μοναστήρι "ανοίγεται" με πλουσιοπάροχη θέα, τόσο προς τη θάλασσα μέων των σαχνισιών και εξωστών, όσο και προς τις βουνοπλαγιές του 'Αθω, με το πλατύ φιλόξενο προσαύλιό του.

Η ύπαρξη Μονυδρίου με το όνομα «του Στραβονικήτα» πιστοποιείται στις αρχές του 11ου αιώνα, ενώ με το όνομα «Σταυρονικήτου», και με αυτό που επικράτησε, «Σταυρονικήτα», εμφανίζεται ως τα μέσα του 12ου αιώνα. Ακολουθεί περίοδος αφανείας, όχι ανεξήγητη, αν λογαριάσουμε τις αντίξεις συνθήκες κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας και τις επιδρομές ενάντια στα παραθαλάσσια, ιδιαίτερα, μοναστήρια. Έρημο από μοναχούς, περιήλθε στη δικαιοδοσία του Πρώτου και παραχωρήθηκε, κατά την πρακτική που συνηθίζονταν τότε, σε Μονή που αναλάμβανε και τη συντήρησή του (1287). Ο πύργος του, άλλωστε, όπως αναγράφεται ρητά, ήταν σίκων απαραίτητος σαν βίγλα, για την ασφάλεια των Καρυών και της ενδοχώρας.

Τον ιστορικό ειρμό μπορούμε να παρακολουθήσουμε καλύτερα από τον 16ο αιώνα. Πράγματι, το 1533, αγοράζει από τη Μονή Φιλοθέου το «πτρόπαιοις αως ερείπιον πεπαλαιωμένον» κάθισμα ο μοναχός Γρηγόριος, που διετέλεσε ιδρυτής και ηγούμενος της Μονής του Γρημερίου στη Θεσπρωτία. Το έργο ανόρθωσης, όμως, με το οποίο καταπάστηκε, δεν ολοκληρώθηκε, λόγω του θανάτου του περί το 1538. Άλλα και μια πυρκαϊγιά που ξέσπασε, ξαναερείπωσε τα κτίσματα.

Τότε η σύναξη των Αγιορειτών απευθύνθηκε στον Πατριάρχη Ιερεμία και τον παρακάλεσε να αναλάβει νεοκτητορικό ρόλο. Εκείνος ανταποκρίθηκε με πολύ ζήλο, ώστε «...και τον ναόν μέγιστον και θαυμαστόν μετά ναρθήκων έκαμε και τον ιστόρησε ωραιώτατα και λαμπρά και κελλία των καλογήρων έκαμε και πύργους και τράπεζαν και τοίχον μέγαν και δυνατόν το γύρον έκπιε και ώστερ παρείλι ο εκαλλώπισε...».

Γραπτές μαρτυρίες που συναρτώνται με την κατοπινή οικοδομική ιστορία της Μονής, μας πληροφορούν για τα ακόλουθα: το 1607 ξεσπά πυρκαϊγιά που καταστρέφει κτίρια της Μονής. Αναλαμβάνεται αρμέσως σύντονη προσπάθεια επισκευών και αποκαταστάσεων.

Το 1627-1628 πραγματοποιούνται ανακαίνιστικές εργασίες στο καθολικό, σύμφωνα με επιγραφή. Το 1630 εκδίδεται άδεια από την Τουρκική διοίκηση για την οικοδόμηση τείχους. Το 1667 κτίζεται το παρεκκλήσιο των Αρχαγγέλων. Κατά την περίοδο της ηγεμονίας του άρχοντος της Βλαχίας Σερμπάτ Καντακούζηνού (1679-1688) και με δική του χρηματοδότηση, οικοδομείται το υδραγωγείο της Μονής με τη γνωστή απ' τα αρχαία χρόνια μορφή τής τοξοστοιχίας. Διάφορα έργα εκτελούνται με τα έσοδα της Μονής των Αγίων Αποστόλων στο Βουκουρέστι, που παρεχώρισε στη Μονή Σταυρονικήτα ως μετόχοι ο ηγεμόνας τής Βλαχίας Αλέξανδρος Γκίκας (1727-1740).

Το 1741, σύμφωνα με χειρόγραφη ενθύμηση, το Μοναστήρι «εκάπεν», ενώ το 1743 έγινε το τέμπλο του καθολικού. Το 1770 ανακαίνισθηκε, σύμφωνα με επιγραφή, η τράπεζα. Κατά την περίοδο της Ελληνικής επανάστασης οι μοναχοί εγκαταλείπουν, για να διασωθούν, τη Μονή και επιστρέφουν περί το 1830, οπότε επιδίδονται στην προσπάθεια αποκατάστασης των ζημιών και οικοδόμησης νέων κτισμάτων. Μόνο κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα η Μονή πλήττεται τρεις φορές από πυρκαϊγιά. Εκείνη του 1879 είναι ίσως η κειρότερη. Σήμερα γίνονται μεγάλα έργα για την στερέωση του βράχου, που επάνω του εδράζεται η Μονή.

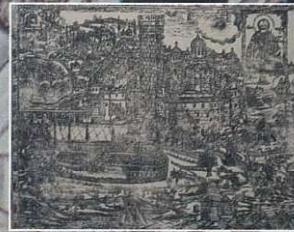
1. Ο Πατριάρχης Ιερεμίας, κτήτωρ της Μονής, από τοιχογραφία του Θεοφάνη του Κρητός στο καθολικό (1546).
2. Η Μονή σε χαρακτικό του Β. Μπάρσκι (1744).
3. Η Μονή σε χαρακτικό του 1817 (Γενάδιος ιεροδιάκονος, Κωνσταντινούπολη).
4. Η Μονή από φωτογραφία του 1869 - 72.
5. Η Μονή σε χαρακτικό του 1832 (Άγιον Όρος).
6. Η Μονή από φωτογραφία του 1883 (Α. Ρίλεϋ).
7. Η Μονή από φωτογραφία προ του 1913 (Στέφανος μοναχός).
8. Αποψη της Μονής από τα ΝΑ.
- 9,10. Αεροφωτογραφίες της Μονής.

ΣΤΕΡΕΙΑ ΡΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΡΑΙΑΝΤΑΡΕΑΝΤ
ΑΡΧΙΕΠΟΣΤΟΛΗ
πόλεων

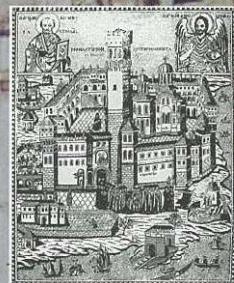
1

2

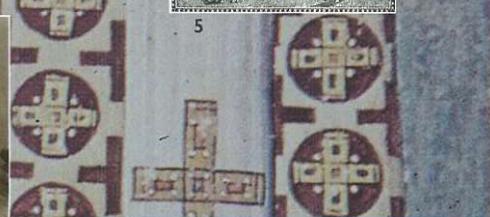
3

4

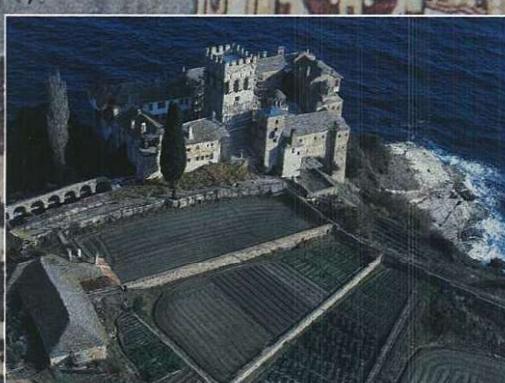
5

6

7

8

10

ΤΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ

Οι εργασίες στο καθολικό, κατά την ανασυγκρότηση της μονής που ανέλαβε ο πατριάρχης Ιερεμίας Ά', περατώθηκαν περί το 1541-42. Δεν έχει όμως διασωθεί ο τότε νάρθηκας (λιτή) που φαίνεται ότι ξανακτίσθηκε, το αργότερο, ως το πρώτο μισό του 18ου αιώνα. Άδεια για την "επισκευή" του νάρθηκα εκδίδεται από τις Τουρκικές αρχές το 1630, ενώ εντοιχισμένη επιγραφή πληροφορεί για ανακαίνιση του καθολικού το 1627-1628.

Οι εξαιρετικές τοιχογραφίες Κρητικής τέχνης οινον κυρίων ναό και στις κάτω επιφάνειες του ανατολικού τοίχου της λιτής είναι έργα του Θεοφάνη του Κρητός και του γιού του Συμεών. Το έργο άρχισε το 1545 και τέλειωσε τον επόμενο χρόνο. Το καθολικό είναι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΑ ΠΤΕΡΥΓΑΣ [24]

ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΩΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ

Το καθολικό της Μονής κτίσθηκε στα μέσα του 16ου αιώνα και λίγο αργότερα προστέθηκε η λιτή και κατασκευάστηκε η τράπεζα στον όρφο της νότιας πλευράς. Η κουζίνα και το παρεκκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής κατασκευάζονται στα μέσα του 19ου αιώνα και το προστώο του καθολικού το 1880-83. Με την επέμβαση του 1996 ενισχύονται στατικά το παρεκκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής και το προστώο, ανακατασκευάζονται τμήματα του θόλου του προστώου και του βόρειου τοίχου της τράπεζας, επεκτείνεται το μαγειρείο και αποκαθίσταται η μολύβδινη στέγη του καθολικού.

Μελέτη: Α. Σπηλιόπουλος - Ε. Ζαχαριάδης

Επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

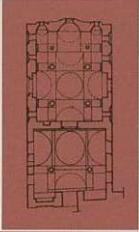
1. Η κάτοψη του καθολικού (Π. Μυλωνάς).
2. Οι στέγες του καθολικού.
3. Το προστώο του καθολικού πριν από την επέμβαση.
4. Τομή κατά μήκος και δυτική όψη του προστώου (αποτύπωση).
5. Τομή κατά μήκος και δυτική όψη του προστώου (πρόταση).
6. Εγκάρσια τομή στο προστώο (πρόταση).
7. Εγκάρσια τομή στο προστώο (αποτύπωση).
- 8,9. Φωτογραφίες από την επέμβαση στο προστώο.
10. Άποψη από τα ΝΔ στη διάρκεια της επέμβασης στην τράπεζα.
11. Άποψη από τα ΝΔ κατά τη διάρκεια της επέμβασης.
- 12,13. Η ανατολική και η νότια όψη της τράπεζας (πρόταση).
14. Η κάτοψη της τράπεζας.
15. Η βόρεια ώψη της τράπεζας και τομή στο παρεκκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής (πρόταση).
16. Άποψη από τα ΝΔ μετά την επέμβαση.

Η ΤΡΑΠΕΖΑ

Η σημερινή τράπεζα αποτελεί διεύρυνση της παλιάς, από την οποία διατηρήθηκε ο ανατολικός τοίχος με την κόγχη και ο νότιος (η επέκταση έγινε προς τα βόρεια και δυτικά). Στον ανατολικό τοίχο και σε μέρος του νοτίου διασώζονται πολύ σημαντικές τοιχογραφίες του Θεοφάνη. Για τον χρόνο ανακαίνισης της τράπεζας μας πληροφορεί επιγραφή πάνω σπό τη δυτική θύρα: «ερείπιον το πρώτον ούσα ανεκαίνισθη..., αψό (=1770). Δεκεμβρίου Ε'». Από πόρτα του νότιου παλαιού τοίχου εισέσχομαστε στο επίσης ζωγραφισμένο από το Θεοφάνη, παρακείμενο παρεκκλήσιο του Τιμίου Προδρόμου. Πρόκειται για πολύ μικρό ναῦδριο, που ωστόσο διαθέτει και νάρθηκα.

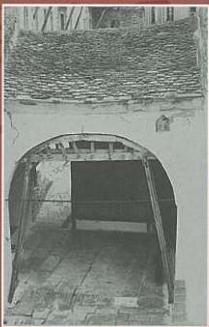
17. Το εσωτερικό της τράπεζας.

ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

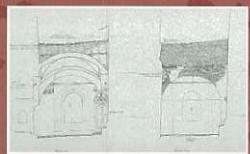

2

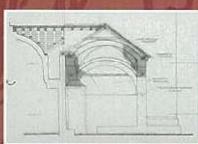
24

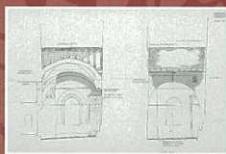
3

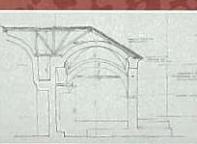
4

6

5

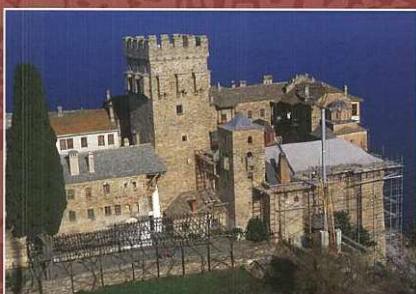
7

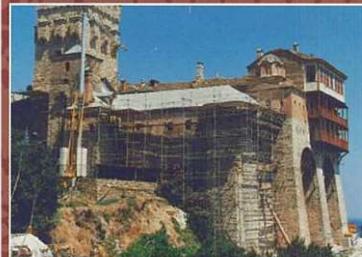
8

9

10

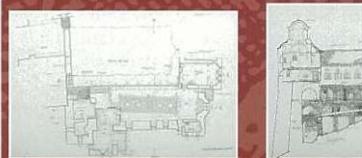
11

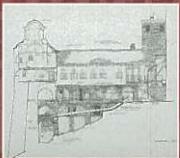
12

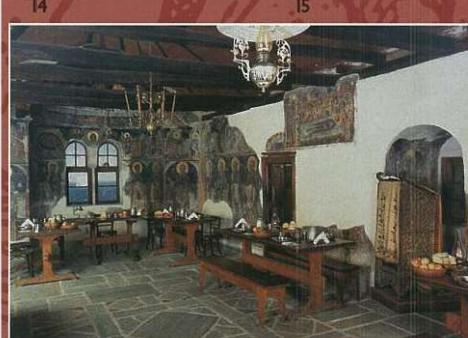
13

14

15

17

ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΤΙΑΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ [9] [12] [13]

Tο 1540 - 43 διευρύνεται ο περιβόλος της Μονής από τον Πατριάρχη Ιερεμία Α' με την κατασκευή καστρότοιχου στην ΝΔ πλευρά, όπου προστίθεται η νότια πτέρυγα προ του 1607. Η δυτική πτέρυγα κατασκευάζεται σε αλλεπάλληλες φάσεις κατά τη διάρκεια του 17ου αιώνα, και καταστρέφεται από τις πυρκαγιές του 1741 και 1879. Στα τέλη του 19ου αιώνα γίνονται εκτεταμένες ανακατασκευές. Το 1967 - 71 γίνονται επεμβάσεις από την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Με την επέμβαση του 1985 - 88 γίνεται προσθήκη ορόφου, οικοληρωτική ανακατασκευή της δυτικής πτέρυγας, τροποποιήσεις και επεμβάσεις στη νότια πτέρυγα και εγκαθίσταται βιβλιοθήκη στο ισόγειο.

Μελέτη - επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

1. Αποψή της Μονής από τα ΝΔ.
2. Αποψή του υδραγωγείου και της ΝΔ γωνίας της Μονής κατά τη διάρκεια των εργασιών.
3. Η κάτοψη της ΝΔ γωνίας.
4. Η ΝΔ γωνία.
5. Εσωτερική άποψη της Δ. πτέρυγας.
6. Εσωτερική άποψη της Δ. πτέρυγας.
7. Εσωτερική άποψη της ΒΔ γωνίας.
8. Η Δ. όψη της Μονής (πρόταση).
9. Εσωτερική όψη τμήματος της Ν. πτέρυγας και τομή στη Δ. πτέρυγα.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΠΥΡΓΟΥ ΣΕ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΧΩΡΟ [25]

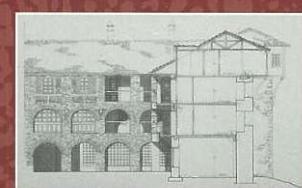
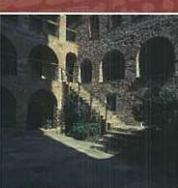
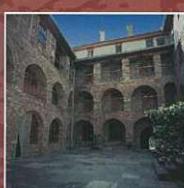
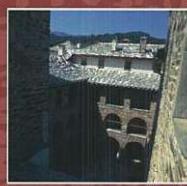
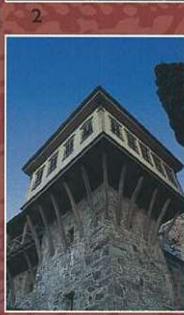
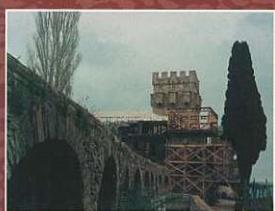
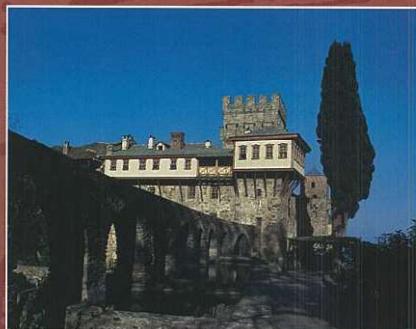
Oι τρεις πρώτοι όροφοι του πύργου ανάγονται στις αρχές του 11ου αιώνα. Το 1540 - 46, λίγο μετά την ίδρυση της Μονής, προστίθενται δύο νέοι όροφοι. Το 1960 αντικαθίστανται τα ξύλινα πατώματα με πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος. Το 1985 - 86 γίνονται αρμολογήματα και στεγονοποιητικές εργασίες και ανακατασκευάζεται η στέγη. Με την επέμβαση του 1997 ο πύργος μετατρέπεται σε εκθεσιακό χώρο και ανακατασκευάζονται τα δάπεδα με ξύλινο φέροντα οργανισμό, και γίνονται γενικές εργασίες διευθέτησης και αντιπυρική προστασία.

Μελέτη: Β. Παππάς και συνεργάτες
Επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

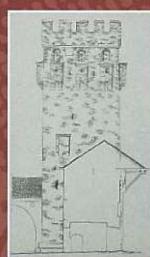
10. Αποψή του πύργου από τα νότια.
11. Κάτοψη του πύργου.
12. Η δυτική όψη του πύργου.
13. Η νότια όψη του πύργου.
14. Τομή στον πύργο.
15. Τομή στον πύργο.

ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

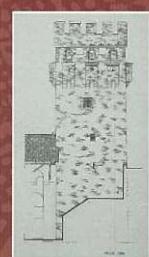
9 12 13

11

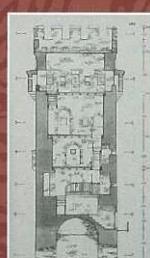
12

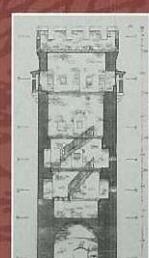
13

10

14

15

ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΠΡΑΝΩΝ [26]

Οι πρώτες μαρτυρίες για την εμφάνιση ρωγμών στα κτίρια καταγράφονται το 1930, μετά από σεισμική δραστηριότητα. Το 1968 παρατηρείται διέμυρυση των ρωγμών σε δύο κατευθύνσεις, που εντείνονται απότομα το 1978, ενώ στην περίοδο 1982-83 παρατηρείται και νέα διέμυρυση. Το 1996 εφαρμόζεται σύστημα στερέωσης και ανιστρίξης στο βραχώδες πρανές έδρασης της Μονής με προεντεταμένες αγκυρώσεις, κατασκευή συστοιχιών ριζοπασσάλων, κατασκευή μικροπασσάλων - τσιμεντενέσων, υποστήλωση υποσκαφής πρανούς, ηλώσεις για στερέωση μικρών δύκων και κατασκευή διατρημάτων αποστραγγισης.

Μελέτη: Σ. Μπαντής, Σ. Σχοινάς, Χ. Πολυζοπούλου, Σ. Τζάρος
Επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

- 1,2,3,4. Λεπτομέρειες της μελέτης ενίσχυσης του υποβάθρου θεμελίωσης.
- 5,6,7. Από τη μελέτη συμπεριφοράς των ρωγμών.
8. Κατά τη διάρκεια των εργασιών στερέωσης.
9. Άποψη του βραχώδους πρανούς έδρασης της μονής, από τα ανατολικά
- 10,11,12. Απόψεις από το σύστημα στερέωσης και ανιστρίξης στο βραχώδες πρανές έδρασης της Μονής.
13. Άποψη της περιοχής της επέμβασης από τα BA.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΞΕΝΩΝΑ [27]

Στη θέση όπου προϋπήρχε κτίσμα, του οποίου η τελευταία χρήση ήταν βουρδουναρείο και εργατόσπιτο, κατασκευάστηκε το 1997 νέο κτίριο με χρήση ξενώνα.

Μελέτη: Σ. Τζάρος
Επίβλεψη: Τεχνική Υπηρεσία ΚεΔΑΚ

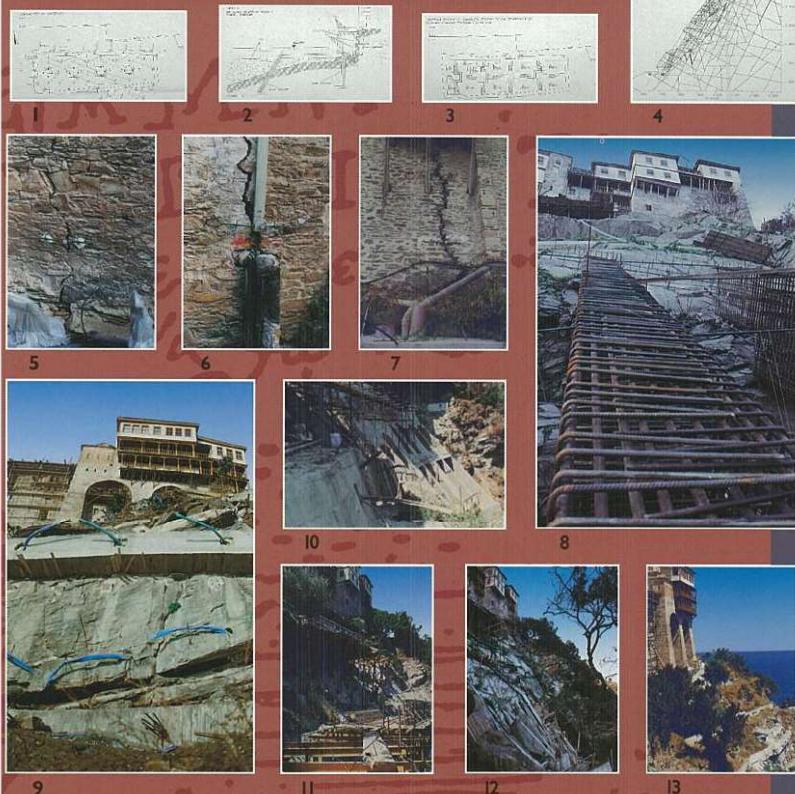
14. Η ανατολική όψη του ξενώνα.
15. Η κάτωψη του ξενώνα (όροφος).
16. Η Ν. ώψη του ξενώνα και εγκάρσια τομή.
17. Το κτίριο πριν την επέμβαση.
- 18,19. Το κτίριο κατά την επέμβαση.
20. Το κτίριο μετά την επέμβαση.

ΕΡΓΑ Κε.Δ.Α.Κ.

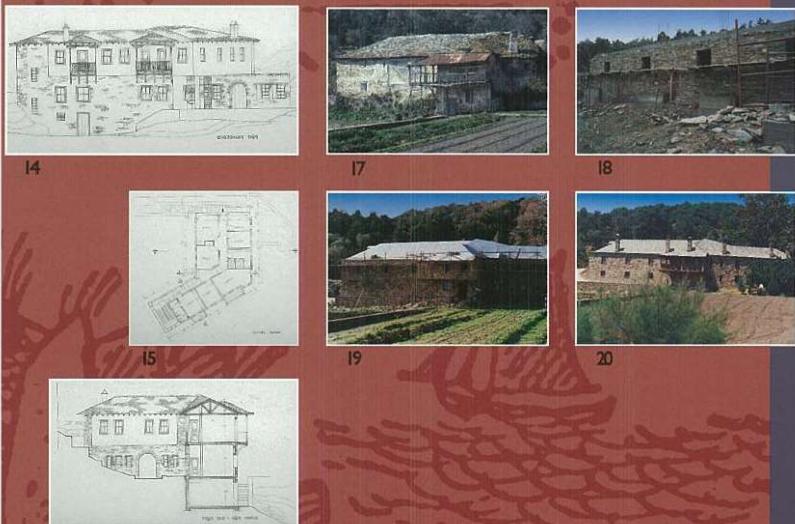
- 1 Εργατόσπιτα 1981
- 2 Συντήρηση πύργου 1982
- 3 Αντιμεώπιση αναγκών χειμώνα 1983/84
- 4 Διαιρόφωση χώρων υγειεινής ξενώνα 1984
- 5 Γεωτεχνικές έρευνες 1984
- 6 Διαιρόφωση ράμπας ψαρόσπιτου 1984
- 7 Αντιμεώπιση αναγκών χειμώνα 1984/85
- 8 Υδροδότηση I. Μονής 1985
- 9 Ανακαίνιση ΝΔ και Δ. κόρδας (Α' φάση) 1985
- 10 Κατασκευή πρόκειου υποστέγου για φύλαξη εργαλείων 1986
- 11 Εγκατάσταση αλεξικέραυνου 1987
- 12 Ανακαίνιση Δ. και τμήματος Ν. κόρδας (Α' φάση) 1988
- 13 Ανακαίνιση Δ. και τμήματος Ν. κόρδας (Β' φάση) 1988
- 14 Κεντρική θέρμανση (Α' φάση) 1989
- 15 Ύδρευση-άρδευση I. Μονής και δεξαμενές πυρασφάλειας περιοχής 1990
- 16 Ύδρευση-άρδευση I. Μονής και δεξαμενές πυρασφάλειας της ευρύτερης περιοχής 1991
- 17 Επισκευή και αποκατάσταση αντιπροσωπείου (Α' φάση) 1992
- 18 Ανακατασκευή αποθηκευτικών χώρων 1993
- 19 Επισκευή και αποκατάσταση αντιπροσωπείου (Β' φάση) 1994
- 20 Επισκευή και αποκατάσταση αντιπροσωπείου (Γ' φάση) 1995
- 21 Επισκευή και αποκατάσταση αντιπροσωπείου (Δ1 φάση) 1996
- 22 Επισκευή και αποκατάσταση αντιπροσωπείου (Δ2 φάση) 1996
- 23 Συντήρηση κειμηλίων 1996
- 24 Αποκατάσταση ΝΑ πτέρυγας και προστώου καθολικού 1996
- 25 Μετατροπή πύργου σε εκθεσιακό χώρο 1997
- 26 Στερέωση πρανών 1996
- 27 Κατασκευή ξενώνα 1997

ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

26

27

I E P A M O N H